

geen receptenbussen van bepaalde apothekers in hun wachtkamer te plaatsen. Dat zulk een met de wet strijdige overeenkomst tusschen arts en apotheker, blijkbaar berustende op den grondslag van wederzijdsche reclame, te Amsterdam bestond, was voor de meeste artsen een onbekend feit en een bittere verrassing. Vroeger had men wel eens een receptenbus aan de buitendeur van een arts bespeurd, maar daaraan was na een collegiale opmerking een einde gemaakt. Toen had de overtreder niet ingezien, dat hij iets verkeerd had gedaan, anders zou hij de bus niet op den openbaren weg hebben geplaatst. Maar wie zijn zonde verbergt, weet dat hij kwaad doet. Daartegen helpt alleen openbare afkeuring van zijn handeling.

PINKHOF.

ONBEVOEGDE UITOEFENING VAN HEILGYMNASTIEK EN MASSAGE.

Naar aanleiding van mijn stukje in het nummer van 8 Mei, bl. 1429 zendt ons de secretaris van het Genootschap voor heilgymnastiek en massage een schrijven, waarin ten stelligste wordt ontkend, dat, gelijk de *Nieuwe Courant* beweerd had, in de toelichting tot de subsidie-aanvraag voor de op te richten vakschool zou worden gesproken van de wenschelijkheid om onbevoegden van de uitoefening van deze behandelingswijzen te weren. Inderdaad blijkt mij, dat in de toelichting van een wettelijke bevoegdheid niet wordt gesproken. Wel wordt uitgeweid over het feit, dat velen, die zakelijk volslagen onbevoegd zijn, de heilgymnastiek en massage uitoefenen, tot schade van het publiek.

Ik blijf bij mijn meening dat een opleidingschool voor heilgymnastiek en massage niet mag staan onder het patronaat van heilgymnasten, al wijzen dezen er, niet zonder recht, op, dat de overheid en de geneeskundigen in gebreke zijn gebleven iets te doen voor deze opleiding.

Overigens is de bedoeling van het Genootschap, gelijk uit de toelichting blijkt, geen andere dan technisch bekwame heilgymnasten te vormen, terwijl van de geslaagden voor het eindexamen een verklaring zal worden geëischt, dat zij niet anders dan op aanwijzing van een geneeskundige de heilgymnastiek en massage zullen toepassen.

Ik behoud mij voor op deze zaak terug te komen na het bekend worden van den uitslag der enquête der Nederlandsche orthopaedische vereeniging.

H. BURGER.

INGEZONDEN.

VERSLAG DER COMMISSIE IN ZAKE GENEESKUNDIGE OPLEIDING.

Het verslag dezer commissie stelt zulke ingrijpende veranderingen voor en raakt zulke gewichtige beginselen, dat het mij niet ondienstig voorkomt er de aandacht op te vestigen.

Zij stelt voor verkorte voorbereidende opleiding; propaedeutisch of 1ste natuurkundig in $\frac{1}{2}$ jaar; candidaats of 2de natuurkundig in $1\frac{1}{2}$ jaar. Voor

het eerste deel schoolsch onderwijs door privaattochters, geen vrije studie meer; de stof meer speciaal uitgekozen en practische oefeningen pasklaar voor het doel. Het resultaat zou nog iets beter zijn dan nu. Daarnaast zou de derde weg, in programma en examen dezelfde als de nu bestaande, in stand blijven en open voor studenten, die, door aanleg en lust als door stoffelijke middelen, in staat zijn de studie ruimer op te vatten en een breeder grondslag te leggen. Voor die uitverkorenen wordt dan de studiegelegenheid beter als de grootste toeloop tot de colleges vervallen is. Die goeden komen in die overvulling van tegenwoordig niet tot hun recht, zij worden op een lager peil gehouden dan noodig was geweest. En wat zij in de eerste jaren verzuimd hebben, halen zij in hun gansche leven niet meer in. Zou er niet menigeen zijn in de praktijk, die het in stilte betreurt den vooruitgang der geneeskundige wetenschap, bij gebrek aan een stevigen natuurkundigen en biologischen grondslag, niet te kunnen volgen, vraagt de commissie. Mij komt het voor: of die voorgestelde voorbereiding in 2 jaar bezorgt den aanstaanden arts dien stevigen natuurkundigen en biologischen grondslag, of zij doet dat niet. Doet zij het wel, dan is er geen reden om van één der studenten meer tijd in die richting te verlangen. Maar doet zij het niet, dan mag zij in het geheel niet worden ingesteld. Aan dien strengen eisch, dat ieder arts den vooruitgang der geneeskundige wetenschap kan volgen, moet worden vastgehouden, en het is te hopen, dat die door de aanstaande algemeene vergadering duidelijk zal worden uitgesproken. En meer mogen wij ook niet vorderen. Daarnevens nog een groep meer ontwikkelden apart te signaleeren heeft geen nut. Het zou een voorrecht zijn, geschonken aan rijke families om hun zoons met een bijzonder cachet de praktijk in te kunnen zenden. Dat zou niet alleen overbodig, maar maatschappelijk onrechtvaardig zijn. En zelfs al bepaalde niet alleen het geld en de trots der ouders die keus, maar wel degelijk de aanleg en lust der studenten, dan was het nog onbillijk tegenover de anderen. Wij weten toch allen, dat die vlugge jongelui later in het practische leven menigmaal tegenvallen; en dat anderen, op wie het oog niet viel aan de academie, later in het practische leven dikwijls hooger vlucht ten deel valt. Dat zijn dan de ondernemenden met wilskracht en durf. Zij zullen in de praktijk de plaatsen van gewicht gaan innemen. Tegenover hen zou het onbillijk zijn, als zij van de betere voorbereiding waren uitgesloten.

De commissie verdedigt hare scheiding met de opmerking, dat dezelfde opleiding niet voor alle studenten past; dat noemt zij de eenheid van stand te ver gedreven. Zij wil wel eischen dat allen, die de geneeskundige praktijk wenschen uit te oefenen, aan hetzelfde examen, waarbij praktische bekwaamheid onderzocht wordt, voldoen. Mij dunkt de stevige grondslag in natuurkunde, scheikunde en biologie, noodig om den vooruitgang der wetenschap te kunnen bijhouden, moet eveneens verlangd worden. En die wil de commissie prijs geven bij de verkorte voorbereiding. Als zij dat niet bedoelt, heeft de instandhouding der breedere opleiding in het geheel geen zin. Zij is met haar voorstel dus niet geslaagd om verschillende opleiding tot hetzelfde doel aan te wijzen. De ruimere weg levert niet meer dan het doel, en de kortere te weinig; of de ruimere is een louter voorrecht voor de rijken, en de kortere voldoende. Het komt mij voor, dat de korte weg onvoldoende is. In een tijd dat natuurkunde, scheikunde en physiologie een steeds grooter

invloed hebben gekregen op onze onderzoeksmethoden, ons geneeskundig inzicht en ons handelen, den studietijd, die al te kort genomen is, nog meer te willen bekorten, is een stap achteruit. En er was gevraagd om een stap vooruit. Begrijpelijk is het wel, hoe de commissie in het plan is ingeloopt. De misstand aan de hoogeschole, veroorzaakt door het bijwonen der colleges van de natuurkundige faculteit door drie groepen van studenten met verschillende voorbereiding en behoefte, stoort niet weinig de gelegenheid tot wetenschappelijke vorming der aanstaande natuur- en scheikundigen. De commissie met die klacht rekening houdende, en er veel voor voelende, is bereid daarin naar verbetering te trachten. Bovendien heeft zij noodig aan het verlangen te voldoen der algemeene vergadering om een betere opleiding tot de praktijk te vinden. Om die beide grieven te verhelpen is deze regeling uitgedacht, die dan nog het voordeel heeft, dat de paar stemmen bevredigd worden, die waarschuwd tegen verlenging van den studietijd. Zij heeft haar praktische jaar vrij gekregen uit den tijd der voorbereidende studie. Volgens mijne meening door een voorstel van zeer nadeelige strekking voor de aanstaande artsen. En zouden de studenten niet voor het grootste deel in 3 jaar tot het candidaatsexamen te brengen zijn, al werden de eischen voor dat examen strenger gehandhaafd, door van het voorstel der commissie gebruik te maken, n.l. de aanstelling van privaatdocenten. De colleges duren maar een half jaar; het andere half jaar kon door de privaatdocenten worden aangevuld, en het praktische werken kon meer omvattend worden. Zoo zou 1½ jaar studietijd op de nu gebruikelijke 3 à 4 jaar worden uitgewonnen. Datzelfde kon nagestreefd worden voor de klinische lessen. Wellicht was dan het praktische jaar te ontkomen. Ik voel daar niet veel voor; omdat de examendwang ontbreekt tot oefening, en de maatregel, door de commissie voorgesteld, mij, evenals aan de minderheid der commissie, ongeoorloofd lijkt. De Maatschappij treedt daar in de rechten van den staat. Het is geheel iets anders, of een hoogleeraar een attest geeft, of een maatschappij, die over het geheele land werkt, en grooten invloed heeft, en nog zijdelings dwang uitoefent door de gemeente- en arbesturen op haar bestaan attent te maken.

Mocht de poging niet slagen om de studiegelegenheid in de vacaties open te stellen door de hulp van privaatdocenten, die ook praktische oefeningen leiden, dan zou de vraag aan de orde komen van principieel gewicht, of verlenging van den studietijd zeker moet worden vermeden? Of men dan liever bij de onvoldoende opleiding zich moet neerleggen? Er zijn groote bezwaren tegen die verlenging, zegt de commissie. Persoonlijke zeker, want voor eenigen zal die studietijd te lang worden. Dat is voor hen een nadeel. Maar is het minder nadeelig, als de commissie hen tot plebejers maakt, zooals haar voorstel zou uitwerken? En heeft de maatschappij behoefte aan die plebejers? Welk maatschappelijk belang staat daarbij op het spel? Wij weten allen, dat de markt overvoerd is met geneeskundigen, dat overvoering moreel doet dalen, kwakzalverij, aanstellerij, onzelfstandigheid aanwakkert ten nadeele van het publiek. Als er een dertigtal per jaar minder tot arts werden bevorderd, zou de praktijk, door uitsluiting der minder geschikten, algemeen ten voordeele van het publiek gewijzigd worden. Gelukkig dat de Commissie een blijvende is. Dat stelt al de meening voorop, dat maar niet zoo met een paar pennestreken een afdoende regeling is aan de hand te doen. Mij dunkt,

zij moet nog eens, en misschien nog eens weer, aan het nadenken. Eenige verdienste is uit de gegevens der beide commissies althans nu reeds gekomen. Wij weten, dat de samenwerking tusschen de hoogleeraren der hoofdvakken en de docenten der bijvakken onvoldoende is. De studenten kunnen die laatste menigmaal niet volgen. En op de lange vacaties is het oog gericht 1). Wellicht vindt de commissie in die beide gegevens een weg tot verbetering. Maar laten wij het uitspreken op de algemeene vergadering, dat de betere praktische bekwaamheid der jonge artsen niet mag verkregen worden ten koste van den natuurkundigen en biologischen grondslag; en dat, als in het belang van de practische bekwaamheid van den jongen arts meer studietijd noodig is, het belang der groote maatschappij door die verlenging niet zou worden geschaad.

Lienden, 8 Mei 1909.

J. BORST.

DUBBELZIJDIGE AANGEBOREN ONTWRIJCHTING VAN HET KOPJE VAN HET SLEUTELBEEEN.

Het zij mij vergund naar aanleiding van een tweetal ingezonden stukken, betreffende het artikel in n°. 17 van dit *Tijdschrift* het volgende op te merken. Collega MILO ben ik dankbaar voor zijn schrijven, omdat ik daardoor nog eens aangezet ben de beide door mij beschreven gevallen van uit een ander gezichtspunt te beschouwen en ik moet toegeven, dat, *indien* een dubbelzijdige torticollis de oorzaak was, ik mij in hoofdzaak met den gang van zijn overwegingen zou kunnen vereenigen. Pathologische veranderingen in de m.m. sterno-cleido-mastoidei of in hun innervatie bestaan echter niet. De twee hoofden van de spier zijn beiderzijds duidelijk zichtbaar, omdat de sleutelbeenderen te veel naar voren liggen en een oorzakelijke behandeling kan dus niet in de normale mm. sterno-cleido-mastoidei haar aangrijpingspunt hebben.

Naar aanleiding van de mededeeling van collega VAN LIER zou ik er op willen wijzen, dat niet steeds een aangeboren afwijking bij de geboorte klinisch waarneembaar behoeft te zijn en dat de bevindingen bij de patiënte een afgeloopen gewrichtsontsteking uitsluiten.

Utrecht 10 Mei 1909.

J. G. REMIJNSE.

BERICHTEN.

Wetten, Besluiten, Officiële verslagen enz.

Reorganisatie der arbeidsinspectie.

In de vorige week is in de Tweede Kamer in behandeling genomen het wetsontwerp tot wijziging en verhooging van het tiende hoofdstuk der

1) Ik veroorloof mij de opmerking, dat deze twee gegevens niet zijn te vinden in de verslagen der beide commissies. Zij zijn naar voren gebracht in de bespreking, die ik in dit *Tijdschrift* (1906, I. bl. 1623 en 1687) aan het verslag der eerste commissie heb gewijd.

H. BURGER.